

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO. 12 (3564) ●

● ЧАЦВЕР, 29 САКАВІКА, 2018

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Кнігі збіраюць сяброў
Стар 2

Звоняць званы Хатыні

22 сакавіка 1943 года карнікі спалілі беларускую вёску ў Лагойскім раёне — разам са старымі, жанчынамі, дзецьмі

Стар 3

Яе кітайская прастора

Паэтэса Анэля Тулупава была таксама вельмі таленавітай перакладчыцай кітайскай паэзіі

Стар 4

ТАЛЕНТЫ

Натхненне для “Купалінкі”

Беларусы Тальяці прадстаўляюць на канцэртных пляцоўках горада багатую культурную спадчыну пад брэндам “3 любоўю з Беларусі”

Іван Ждановіч

Рэдакцыйная перапіска з беларусамі замежжа — справа паўсядзённая. Хоць і клопатная, але ж дазваляе нам быць у курсе навін беларускіх суполак. Радуе нас, калі ў дзейнасці, творчых праектах супляменнікаў з’яўляюцца новыя хады, задумы. Вось і нядаўна вядомая нашым чытачам кіраўніца суполкі “Нёман” з Тальяці Людміла Дзёміна спачатку напісала ў рэдакцыю пра свае планы: “даць вялікі канцэрт” у знакавы для расіян дзень 18 сакавіка. Задума сама па сабе добрая, але — як яе ўвасобіць?

Людміла Іванаўна, маючы станоўчы аўтарытэт у Аўтаградзе, знайшла магчымасці, каб зрабіць прыгожыя каляровыя аб’явы пра канцэрт: яны запрашалі на імпрэзу жыхароў мікрараёна. Потым афішы, запрашэнні пайшлі “збіраць гледачоў” праз саветы ветэранаў, тэрытарыяльныя грамадскія самакіраванні — у

горадзе іх называюць па-руску: ТОС. У запрашэннях быў тэкст: “Мясцовая грамадская арганізацыя “Беларуская нацыянальна-культурная аўтаномія “Нёман” гарадской акругі Тальяці” запрашае пенсіянераў, ветэранаў працы, грамадзян пажылога ўзросту на канцэртную праграму “3 любоўю з Беларусі”. Вас парадуюць сваімі песнямі, танцамі, музыкай народны ансамбль беларускай песні “Купалінка”, дзіцячы ансамбль “Зорачкі”, а таксама ўзорны харэаграфічны ансамбль “Лицей”, народны калектыў Балет эстраднага сучаснага танца “Креатив”, навуачэнцы дзіцячай музычнай школы імя Р. Шчадрына. Прыходзьце 18 сакавіка 2018 года ў актовую залу гімназіі №48 — па вул. Дзяржынскага, 51. Пачатак канцэрта ў 14.00”.

Звяртаем увагу: на аб’явах, запрашэннях пададзены прыгожыя, запамінальныя фотаздымак Мірскага замка. Падумалася: а Дзёміна ж са сваімі выхаванцамі летась там была! Заяджалі пасля Бабруйска,

дзе ўдзельнічалі ў Міжнародным фестывалі “Вянок дружбы”, у Мінск, вызджалі потым у Мір, Нясвіж. І трагедыя Хатыні, дарэчы, для юных тальяцінцаў з гурта “Купалінка” — блізкая: бо на свяшчэннай зямлі хатынскай яны таксама пабывалі.

Як прайшоў двухгадзінны канцэрт? “Гледачоў была поўная актавая зала школы! — напісала нам Людміла Дзёміна. — Многія потым яшчэ падыходзілі, а тыя, хто глядзеў канцэрт ад самага пачатку, саступалі месцы пажылым людзям. Усяго прайшло, мяркую, больш за 250 чалавек. Гэта былі ў асноўным пажылыя людзі, ветэраны працы. Адметнасцю ж нашага выступлення было тое, што ўпершыню на сцэне выступіла маленькая ўдзельніца дзіцячага ансамбля “Зорачкі” Арына Казначева: з песняй “Беларусачка”. Яна ў гурце новенькая, першы год, вучыцца ў Ліцэі мастацтваў. У яе добры галасок. І гэта вельмі старанная дзяўчынка. Былі ўсе песні на нашым канцэрте

— на беларускай мове, толькі Алена Марозава па-руску праспявала сваю любімую “Лети, перышко!” І яшчэ ў нас была флейта! Як вядома, у многіх у падсвядомасці Беларусь музычная асацыюецца ці то з цымбаламі, ці то з духавымі інструментамі, накштальт жалейкі. А флейта — таксама, падаецца мне, вельмі беларускі інструмент. На ёй грала Васіліса Папова, яна ўдзельніца нашага гурта “Купалінка”. Спачатку Васіліса была два гады ў “Зорачках”, але ж падрасла! Яна — вучаніца Дзіцячай музычнай школы імя Р. Шчадрына”.

У якасці фатографа папрацаваў на канцэрте Сяргей Шылкін, актывіст беларускай суполкі. Што да прыгожых афіш і запрашалнікаў, то, напісала Людміла Дзёміна, іх эскізы беларусам Тальяці дапамагае распрацоўваць загодчыца бібліятэкі “Истоки” Вольга Аляксандраўна Горшанева. Дзякуй усім, хто сваё сяброўства, прыязнасць сваю да беларусаў — добрымі справамі падмацоўвае.

ВЕСТКІ

Высокая арбіта

Іван Ждановіч

Беларускія родавыя карані маюць расійскія касманаўты Алег Арцём’еў і Антон Шкаплераў

“На Міжнародную касмічную станцыю адправіўся касманаўт з беларускімі родавымі каранямі”, — так на мінулым тыдні паведамлілі беларускія СМІ пра навіну. У экспедыцыю адправіліся на пілатуемым караблі “Союз МС-08” касманаўт “Роскосмоса” Алег Арцём’еў, астранаўты NASA Рычард Арнальд і Эндру Фойстэл. А стыкоўка на арабіце паспяхова прайшла 23 сакавіка.

Што ў Арцём’ева ёсць павязі з Беларуссю, мы пісалі “па наводцы” Алега Навіцкага ў красавіку 2016-га (“Расійскі касманаўт з беларускага Чэрвеня”. — ГР, 13.04.2016). Бацька Арцём’ева родам з пасёлка Друя Браслаўскага раёна, а сям’я ў 1992 годзе пераехала жыць у Віцебск: бліжэй да родных мясцін галавы сям’і.

Пра Алега Арцём’ева, як касманаўта беларуска-расійскага, гаварыў і акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Сяргей Кілін, калі на мінулым тыдні адкрываў пасяджэнне выканкама Міжнароднага кангрэса Асацыяцыі ўдзельнікаў касмічных палётаў. І ўдакладняў: “Бацька яго быў ваенным, таму раз’язджаў, і Алег нарадзіўся не ў Беларусі. Цяпер яго бацькі жывуць у Віцебску. Ён не адмаўляецца ад таго, каб яго называлі беларуска-расійскім касманаўтам”.

Цяпер у інтэрнэце ёсць здымак: “Союз МС-08” 23 сакавіка прыстыкоўваецца да МКС. Здымаў касманаўт Антон Шкаплераў. Ён таксама з беларускімі родавымі каранямі. Пра тое нам у свой час паведамлілі беларусы Севастопаля (“3 Быхаўшчыны — у космас”. — ГР, 25.04.2013). Цікава, ці перададуць нашы супляменнікі разам з арбіты прывітанне гістарычнай Радзіме?

ЖЫВЫЯ ТРАДЫЦЫІ

Як нявесту Вольгу выкуплялі

Маладыя пабраліся шлюбам у сібірскім Іркуцку паводле беларускай вясельнай традыцыі

Калі яна даведалася пра яго беларускія родавыя карані, то вырашыла: пойдзе замуж “па-беларуску”. Так і сталася на час вяселля: была яна Маладая Вольга, ён — Малады Станіслаў.

Абрад “Выкуп нявесты” — а гэта ж важная частка беларускага вяселля — ладзіў у адным з кафэ Іркуцкі моладзевы клуб “Крывічы”, кіраўнік якога добра вядомы ў Прыангар’і. Алег Рудакоў

— беларус родам з Полаччыны, шмат гадоў вывучае, шануе і пашырае нацыянальныя звычай беларусаў у Сібіры. “Глыбінны сэнс выкупу ў тым, што дзяўчына сыходзіць з сям’і бацькоў — а гэта, калі браць да ўвагі сялянскі менталітэт нашых продкаў, ёсць страта для гаспадаркі: сыходзяць рабочыя рукі, — распавядае Алег. — Цяпер яна будзе жыць у іншым месцы, дапамагаць іншым людзям, а за тое патрэбна ж нейкая кампенсацыя”. Даўней выкупу былі, кажучы, вельмі істотныя. Гэта маглі быць карова ці конь, а то

ж і некалькі, ці дзясятка авечак, нейкія іншыя выгоды. З часам традыцыя стала на вяселлі сімвалічным напам’ятам-дзеяствам: у якасці выкупу родзічам маладой прапануюць гарэлку, цукеркі, пернікі, ну і грошы — куды ж без іх.

Аднавіць увесь размах, прыгажосць і глыбіню вясельнага абраду ў гарадскіх умовах — няпроста. У беларускіх паселішчах нявесту, бывае, і сёння выкупляюць у некалькі этапў, часам на тое сыходзіць паўдня. Перш за ўсё шлях вясельнаму поезду маладога (а гэта

Вольга на беларускім вяселлі

некалькі вазоў, у нашым часе машын з сябрамі ды сваякамі) заступаюць суседзі нявесты, якія не запрошаныя на вяселле. → Стар. 4

СУСЕДЗІ

Кнігі збіраюць сяброў

Нацыянальная бібліятэка прэзентуе ў замежжы вынікі рэалізацыі міжнароднага навуковага і выдавецкага праекта: факсімільна ўзноўленую кніжную спадчыну Францыска Скарыны

Іван Іванаў

Год, які праходзіў пад знакам 500-годдзя пачатку беларускага кнігадрукавання, у мінулым, аднак прадаўжаюцца праекты, скіраваныя на пашырэнне духоўнай спадчыны першадрукара ў свеце. З чарговага прэс-рэліза, дасланага ў рэдакцыю з Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, вынікае: шануючы сваю кніжную спадчыну, Беларусь падвышае свой аўтарытэт у свеце — і набывае новых сяброў. Дарэчы, заслугоўвае павагі, што да падобных акцый падключаюцца і беларусы замежжа. Прынамсі, так было ў Рызе: там у сярэдзіне лютага ладзілася беларуская вечарына. Пад час яе прадстаўнікі беларускіх грамадскіх суполак, устаноў культуры й навукі Латвіі, Амбасады Беларусі, госці з нашай краіны разам

Удзельнікі беларускай прэзентацыі ў сценах Акадэмічнай бібліятэкі Латвійскага ўніверсітэта

абмеркавалі супольныя дасягненні, пагаварылі аб перспектывах кірунках супрацоўніцтва. “У плыні сяброўскай сустрэчы прайшла прэзентацыя вынікаў рэалізацыі міжнароднага навуковага і выдавецкага праекта па факсімільным узнаўленні кніжнай спадчыны Францыска Скарыны, — чытаем у прэс-рэлізе. — Намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксандр Суша перадаў поўны камплект факсімільнага выдання ў дар Акадэмічнай бібліятэцы Латвійскага ўніверсітэта”. Дырэктаркай жа ў бібліятэцы, нагадаем, працуе Вента Коцэрэ, якая з вялікай прыязнасцю ставіцца да беларусаў, іх культурных, асветніцкіх праектаў.

А згаданыя імпрэзы якраз і праходзілі на базе самай старадаўняй бібліятэкі Латвіі: Акадэмічнай бібліятэкі Латвійскага

ўніверсітэта. Яна была заснавана яшчэ ў 1524 годзе, там зберагаюцца ўнікальныя кніжныя зборы, у тым ліку й некаторыя знакавыя помнікі беларускага паходжання. Пра тое ведаюць і актывісты Саюза беларусаў Латвіі, якія ўдзельнічалі ў прэзентацыі, ёсць на здымках, дасланых нам. У сценах бібліятэкі дасягнуты важныя дамоўленасці: пра арганізацыю супольных сустрэч, прэзентацый, выстаў, навуковых форумаў і дыскусій па актуальных пытаннях кніжнай культуры краін.

Варта нагадаць, што вялікі Міжнародны навуковы і выдавецкі праект па ўзноўленні кніжнай спадчыны Францыска Скарыны, рэалізаваны НББ і Банкам БелВЭБ, ужо завяршыўся. І якраз гэты праект быў знакавай “чырвонай лініяй” у вялікім шэрагу юбілейных мерапрыемстваў у Беларусі ды

за мяжой. Аляксандр Суша гаварыў на сустрэчы ў Рызе, што гэты праект стаў каталізатарам цэлага шэрагу новых ініцыятыў. Яны цяпер набываюць рэальныя абрысы, а імпрэзы прайдуць у бліжэйшыя гады ў Беларусі, а таксама за мяжой, будучы скіраваныя на папулярызацыю кніжнай спадчыны Бацькаўшчыны. Дарэчы, беларускім суполкам за межамі таксама варта выходзіць на сувязь з Нацыянальнай бібліятэкай, рэалізуючы свае задумы. Мяркуем, ад такога “кніжна-культурнага” супрацоўніцтва будзе вялікая карысць для пашырэння ведаў пра Беларусь у свеце, падвышэння яе міжнароднага статусу.

Як наша газета пісала ўжо: на восень 2018-га запланавана чарговае правядзенне Дзён беларускай культуры ў Латвіі. Пройдуць Дні, як заўсёды, па розных гарадах.

ВЕСТКІ

Падтрымка ад Маэстра

Кіраўніку франка-беларускай музычнай асацыяцыі La Vie en Musique Георгію Сасноўскаму ўручаны медаль Скарыны

Ураджэнцу горада Смаргоні, што на Гродзеншчыне, вядомаму беларускаму кампазітару і музыканту, які амаль пятнаццаць гадоў жыў у Францыі, Георгію Сасноўскаму ўручаны медаль Францыска Скарыны. Цырымонія ўзнагароджання адбылася ў Амбасадзе Беларусі ў Францыі. У адпаведнасці з указам Прэзідэнта Беларусі кампазітар удасцеены ўзнагароды за значны ўклад у папулярызацыю айчыннай культуры за мяжой і падтрымку маладых беларускіх музыкантаў.

Уручаючы медаль, Амбасадар Павел Латушка падкрэсліў, што беларуская дыяспара ў Францыі актыўна садзейнічае развіццю двухбаковага супрацоўніцтва паміж краінамі як у эканамічнай, так і ў культурнай сферах. Па словах дыпламата, Георгій Сасноўскі рэгулярна ладзіць мерапрыемствы, накіраваныя на папулярызацыю беларускай культуры. Так, пры яго ўдзеі на працягу двух апошніх гадоў беларуская Амбасадай праводзілі Першыя і Другія музычныя сезоны Беларусі ў Францыі. Вядома таксама, што Георгій Сасноўскі за ўласны кошт выплочвае стыпендыі маладым таленавітым беларускім музыкантам — студэнтам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

У беларускай Амбасадзе прайшоў канцэрт класічнай музыкі ў выкананні Георгія Сасноўскага і яго вучняў. Адбыўся вернісаж беларускіх мастакоў — удзельнікаў вядомай выставы Art Capital, якая прайшла ў лютым у Гранд-Пале пад патранатам Прэзідэнта і міністра культуры Францыі.

ЯК СПРАВЫ, ДЫЯСПАРА?

Душою на роднай зямлі

Кацярына Мядзведская

Беларусы Kryма расказалі пра традыцыі свайго народа па мясцовым тэлебачанні

Трыццаць гадоў грамадскай працы на ніве беларускасці называе кіраўнік алушцінскай суполкі “Сябрына” Віталь Бартохаў... сваім захворваннем. Разумее: за плячымі — афіцыйная праца, ды і сям’я патрабуе ўвагі... Аднак нічога з сабою зрабіць не можа. У сваім лісце, што даслаў у рэдакцыю, піша: “Любімая жонка Ірына ўжо змірылася: падтрымлівае мяне і закрывае вочы на ўсе мае “беларускія паходжанні”. А дачка яго, Алёна, і ўвогуле пачала дапамагаць бацьку ў яго беларускіх справах. Калі спадар Віталь патрапіў восенню ў бальніцу, яна вяла перапіску з Рэспубліканскім цэнтрам нацыянальных культур аб удзеле ў трэцім Фэсце мастацтваў беларусаў свету беларускага мастакоў-ювеліра з Ялты Пятра Якубука.

“А хто ж тут, у Крыме, яшчэ скажа слова пра беларусаў ды Беларусь?” — разважае Бартохаў. Восць і ўдзельнічае ў імпрэзах, дзе патрэбны яго веды пра звычаі ды абрады народа, дзе можна размаўляць на роднай мове ды спяваць песні Бацькаўшчыны, рас-

казваць пра слаўных яе сыноў, многія з якіх упісалі свае імёны і ў гісторыю Kryма. На Дні яднання народаў Расіі, пісаў спадар Віталь, беларусы Алушты, па традыцыі, аформілі свой кутак, па-беларуску віншавалі жыхароў і гасцей горада-курорта са святам. А ў вялікім зборным канцэрте беларускія песні спявалі Наталля Маркевіч ды Ганна Песенка. Сам жа Віталь у той дзень з сольнай літаратурна-фальклорнай праграмай “Мне сняцца сны аб Беларусі” выступаў у Этнаграфічным музеі Сімферопаля.

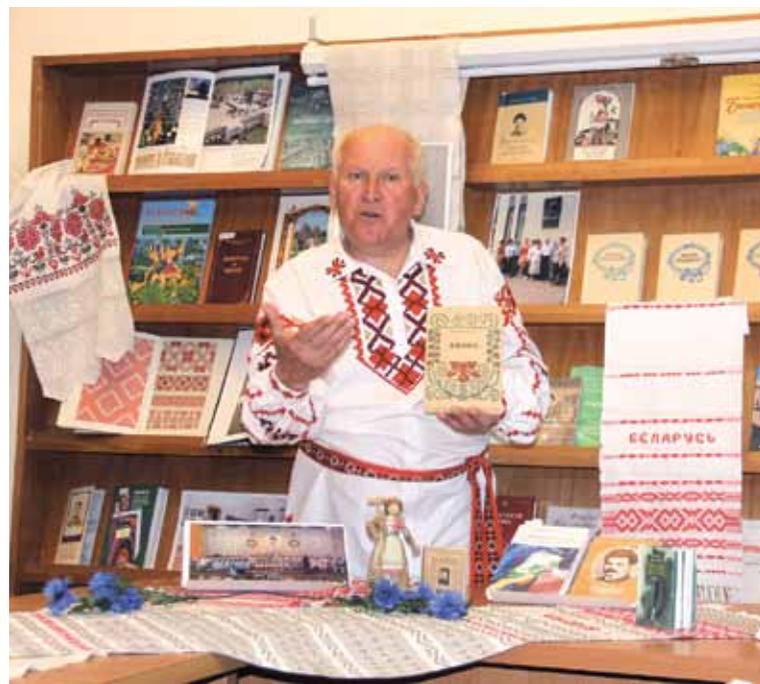
Пасля ўдзельнічаў у сёмым Фэстывалі моў народаў Расіі, які праходзіў у Ялцінскай гуманітарна-педагагічнай акадэміі. З выкарыстаннем мультымедыяных сродкаў расказваў ён пра мову беларускую. Адметнасць, каларыт дзеі надала гульня актэраў тэатра-студыі “Імправізацыя”, якім кіруе зямлячка, заслужаная працаўніца культуры Kryма Святлана Краўцова. Завяршыўся ж выступ кампазіцыяй “З глыбінь жыватворных”: прыгожым “вяночкам” беларускіх абрадавых песень.

На пачатку снежня алушцінскія ды ялцінскія беларусы адправілі відэа віншаванне ў Музей М. Багдановіча ў Яраслаўлі з нагоды 25-годдзя яго

ўтварэння. А 10 студзеня ў вячэрнім тэлеэфіры выйшла перадача “Ещё”: Віталь Бартохаў разам з старшынёй беларускай суполкі “Радзіма” з Сімферопальскага раёна Вольгай Рудэнкай віншавалі крымчан з Калядамі. На працягу 25 хвілін знаёмілі гледачоў са звычаямі, абрадамі беларусаў. Спадар Віталь выканаў песні “Ішла Каляда, калядуючы”, “Паехала Каляда з канца ў канец”. Завяршылася тэлевіншаванне вершам Рыгора Барадуліна “Божа, паспагадай усім”. “Пра беларускія традыцыі на тэлебачанні мы вось так расказвалі ўпершыню, — піша Віталь Бартохаў. — Лічу, экспромт атрымаўся. Мы справіліся з аднаго дубля. Перадача выйшла ў эфір”.

На Каляды ж алушцінскія беларусы адзначылі дзень нараджэння суполкі: у тыя святочныя дні амаль 20 гадоў таму яны й аб’ядналіся. “А цяпер працуем над новым праектам, — заінтрыгаваў у канцы пісьма Віталь Бартохаў. — Што атрымаецца — абавязкова даведаецца!”.

Дарэчы, услед за першым лістом, паводле якога рыхтаваўся да друку артыкул, прыйшоў другі. У ім Віталь Бартохаў пісаў: “Летась супляменнікі на Дні Алушты ў Дзяржаўным Савеце Рэспублікі Крым частавалі гана-

Віталь Бартохаў расказвае пра Максіма Багдановіча

ровых гасцей беларускімі стравамі, нават калдунамі з сырам. За кухара была сакратарка грамады Тамара Мухай”. Паведамліў і пра тое, што ў час святкавання 25-годдзя этнаграфічнага музея Сімферопаля перадаў у беларускі куток экспазіцыі матулін гладыш, які, пісаў, “частаваў нас малачком, а, пабываўшы ў печы, радаваў і тваражком, з якога матуля рабіла розныя сырныя стравы”. Не абышоўся мінулы год для беларусаў Алушты без адкрыццяў. У конкурсе

“Крымская прыгажуня” ўдзельнічала Аліна Франчук, родавыя карані якой з вёскі Васькавічы Слаўгарадскага раёна Магілёўшчыны. У якасці конкурснага печыва дзяўчына згатавала абрадавыя жавароначкаў, якіх у Беларусі выпякаюць на свята Саракі. Аліна чытала беларускія вершы, дэфіліравала ў нацыянальным строі, у сюжэтна-харэаграфічнай пастаноўцы прадстаўляла народныя традыцыі. Справілася прыгажуня выдатна! І атрымала тытул “Міс Абаяльнасць”.

ЭСТАФЕТА ПАМЯЦІ

Звоняць званы Хатыні

22 сакавіка 1943 года карнікі спалілі беларускую вёску ў Лагойскім раёне — разам са старымі, жанчынамі, дзецьмі, самаму малодшаму з якіх было ўсяго 7 тыдняў

Іна Ганчаровіч

Пра трагедыю Хатыні ведаюць па ўсім свеце. Жыла звычайная, нічым не адметная лясная беларуская вёска ў 26 двароў наўзбоч ад дарогі з Мінска ў бок Віцебска, паміж Лагойскам і Плешчаніцамі. Была вайна. Раніцай 22 сакавіка 1943-га ў 6 кіламетрах ад Хатыні партызаны абстралялі нашашы нямецкую аўтакалону. І саслужыўцы загінулых пайшлі помсць за тое — мірным жыхарам. Неўзабаве Хатынь акружылі карнікі. Сагналі ўсіх у свіран, у тым ліку старых, жанчын, дзяцей, замкнулі дзверы, потым абклаі саломай, аблілі бензінам і падпалілі будынак. У агні загінулі 149 чалавек, з іх 75 дзяцей. Тых жа, хто спрабаваў уцячы, расстрэльвалі... З польмя жывым удалося вырвацца толькі 56-доваму Іосіфу Камінскаму. Вось такая трагічная гісторыя ў “вогненнай вёсцы”, калі раскажаць яе каратка.

Хоць з часам Хатынь стала вёскаю-симвалам, сусветна вядомым мемарыялам, і даследчыкі ня мала папрацавалі ў архівах, людзей апытвалі, па драбніцах збіралі весткі пра ахвяры трагедыі, але ж і цяпер у гісторыі знішчэння Хатыні ёсць некаторыя “цёмныя плямы”. Між тым дакладна ўстаноўлена: хто вінаваты ў трагедыі, хто аддаваў загад на знішчэнне, хто былі яго непасрэдна выканаўцы. Беларускія гісторыкі, архівісты правялі тытанічную працу, шукаючы афіцыйныя архіўныя дакументы з тых часоў. Напярэдадні 75-годдзя адной з самых зверскіх акцый карнікаў у гісторыі Вялікай Айчыннай вайны супраць мірнага насельніцтва ў Прэс-цэнтры мінскага Дома прэсы прайшла вялікая прэс-канферэнцыя. Яе ўдзельнікі гаварылі пра параўнальна нядаўна адкрытыя падрабязнасці страшнага злачынства.

Вядучы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага архіва Беларусі, кандыдат гістарычных навук Вячаслаў Селямяннёў прэзентаваў зборнік дакументаў і матэрыялаў “Хатынь. Трагедыя і памяць”. У ім сабраны ўсе знойдзеныя на сённяшні дзень дакументы па знішчэнні Хатыні. “Гэтыя дакументы даюць поўную карціну падзей напярэдадні трагедыі, — адзначаў Вячаслаў Дзмітрыевіч. — Частка дакументаў нам была

Вобразам для 6-метровай скульптуры “Няскораны” паслужыў Іосіф Камінскі

прадастаўлена вядомымі расійскімі гісторыкамі Дзмітрыем Жукавым ды Іванам Коўтунам, якім пашчасціла ў архівах ЗША выявіць данясенне оберлейтэнанта Абвэра Ганса Вагнера аб знішчэнні Хатыні. Раней жа мы не ведалі, які з батальёнаў прымаў удзел у самым агідным злачынстве супраць чалавечнасці”. Данясенні нямецкага падпалкоўніка ўтрымліваюць весткі пра тое, што ў аперацыі ўдзельнічала нямецкая рота. “Гэта ж азначае адно: у знішчэнні Хатыні прымалі ўдзел

чыстакроўныя немцы, — робіць асаблівы акцэнт гісторык. — І гэта вельмі важна ведаць. Калі не было на руках архіўных дакументаў, то ў тым злачынстве “нядобрасумленныя гісторыкі” з-за розных абставінаў, перш за ўсё палітычных, спрабавалі абвінаваціць каго заўгодна: украінцаў, палякаў і нават беларусаў. Дык вось: Хатынь спалілі войскі СС. Прозвішча гестапаўскага генерала, гітлераўскага ката Хатыні — Оскар Пауль Дзірлевангер. Гэта ён асабіста

аддаваў загад на знішчэнне вёскі разам з яе жыхарамі. Прычым гэта далёка не адзінае яго злачынства. Ня мала бязвіннай крыві простых мірных жыхароў праліў Дзірлевангер і ў іншых раёнах і абласцях Беларусі, аддаючы загады на масавыя крываваыя акцыі — у самім Лагойску, Смалявічах ды ў іншых месцах”.

Усяго ж за гады вайны, адзначалася на прэс-канферэнцыі, на тэрыторыі Беларусі было цалкам знішчана звыш 9 тысяч вёсак. Лічба гэтая аказа-

лася амаль удвая большай за тую, што агучана была пяць гадоў таму. “Мы правялі за гэтыя гады поўнае выяўленне дакументаў па знішчэнні вёсак ва ўсіх дзяржархівах краіны, — заявіў на прэс-канферэнцыі Вячаслаў Селямяннёў. — І можам сказаць так: у Беларусі было цалкам і часткова знішчана больш за 9093 вёскі з насельніцтвам і без насельніцтва. Цяпер мы стварылі электронную базу тых вёсак, якая даступная кожнаму. І гэтай працай можам ганарыцца, бо Беларусь — адзіная з краін, што ўтварыліся на поставецкай прасторы, дзе ведаюць дакладную лічбу знішчаных у вайну вёсак”. Больш за тое: сёння беларускія архівісты і гісторыкі дакладна ведаюць, якія дакументы і дзе захоўваюцца. Скажам, найбольш каштоўны комплекс дакументаў па знішчэнні вёсак у Беларусі захоўваецца ў Нацыянальным архіве Беларусі ды ў Цэнтральным архіве КДБ. “Праўда, мы пакуль не ведаем: што захоўваецца ў нямецкіх архівах і што захоўваецца ў расійскім архіве — гэта Цэнтральны архіў Мінабароны Расіі”, — адзначаў Вячаслаў Дзмітрыевіч. Таму, па яго словах, у гэтым раздзеле нашай гісторыі кропка пакуль не пастаўлена. І “цёмныя плямы” яшчэ застаюцца.

Раніцай у чацвер 22 сакавіка ў Мемарыяльным комплексе “Хатынь” адбылася Усебеларуская малітва за мір пад час мітынга-рэквіема, на які сабраліся тысячы людзей. Перазвон званаў Хатыні зноў нагадаў усяму свету пра жудасныя падзеі вясны 43-га. Іх тужлівыя галасы — гэта сігналы памяці. Як і сігналы надзеі, што ніколі больш такая вялікая бяда, як здарылася тут, у Беларусі, не паўторыцца нідзе. Гэта ж і папярэджанне ўсім, хто свядома ці міжволі пераступае межы маральнасці, адпрэчвае базавыя агульначалавечыя каштоўнасці: памятайце, за злачынствам заўсёды, абавязкова будзе пакаранне. Яно дагоніць катаў, іх нашчадкаў і на тым свеце. А мы ж, хто спавядае дабрыню, міласэрнасць і вышэйшую справядлівасць, хто імкнецца жыць у згодзе са сваім сумленнем, у любові да людзей, будзем памятаць: Хатынь звоніць па бязвінна забітых. Бу дзем верыць, што пакуты, якія церпім у гэтым свеце, — не дарэмныя.

Носьбіты геннай памяці

Успамінаючы Хатынь, мы ўспамінаем тысячы па-зверску знішчаных вёсак. Аплакваючы ахвяры тых жудасных падзей, мы аплакваем кожнага трэцяга жыхара Беларусі, які загінуў пад час Другой сусветнай вайны. Гэты боль назаўсёды застанеца ў нашых сэрцах як памяць пра жорсткія злачынствы супраць чалавечнасці. І няма ім апраўдання. Занадта дарагой цаной дасталася свабода роднай зямлі нашаму народу. Гістарычную памяць аб тых страшных гадах мы беражліва захаваем і перададзім дзецям як імунітэт супраць любой ваеннай агрэсіі ды нацыяналістычнай варожасці. Як разуменне таго, што нішто на свеце не вяртае адабранага чалавечага жыцця.

Свет зноў забывае тые ўрокі. Ваенныя пагрозы, тэрарыстычныя атакі, міжканфесійныя звады і міжнацыянальныя канфлікты запаўняюць старонкі

гісторыі XXI стагоддзя новымі незлічонымі ахвярамі. І сучасны твар ліха, часам схаваны за маскай добрых намераў, — такі ж пачварны, як і ў нацызму. Ідэі вышдзяржаўнасці ды перавагі нацый знаходзяць чарговых паслядоўнікаў і вядуць да новых бедаў.

Мы, беларусы, носьбіты геннай памяці нечалавечых пакут народа, якія выцерпеў у Вялікай Айчыннай вайне, гаворым усім: “Няхай журботны звон званаў Хатыні гучыць і перасцерагае ад паўтарэння страшнай трагедыі. Няхай іх металічны плач данясецца да тых куткоў Зямлі, дзе сёння забыліся пра тое, што жыццё — гэта дарунак звыш, што мір — самая вялікая каштоўнасць. Мы павінны гэта памятаць заўсёды!”

Са Звароту Прэзідэнта Беларусі да суайчыннікаў з нагоды 75-годдзя Хатынскай трагедыі

Урокі з гісторыі

Трагедыю Хатыні прыгадвалі ў Рыме

Напярэдадні жалобнай даты ў Рыме ўспаміналі пра жудасную трагедыю Хатыні. У Навучальна-метадычным цэнтры “Ніколай Гоголь” прайшоў Урок памяці “Каб памяталі, каб ведалі...”. Вучням сярэдніх і старэйшых класаў школы мы паказалі фільм пра падзеі, што здарыліся ў беларускай вёсцы. Дзякуючы намаганням беларусаў Рыма ў цэнтры працавала літаратурная выстава. Дзеці вывучылі на памяць і чыталі вершы. Многія малявалі плакаты на тэму “Мір на Зямлі”. Навучэнцы старэйшых класаў пісалі эсэ, эпіграфам да якога сталі словы “Помніце! Через века, через года, — помніце! О тех, кто уже не придет никогда, — помніце!”.

Дзень памяці ў цэнтры “Ніколай Гоголь” атрымаўся вельмі кранальным: пад час

мерапрыемстваў ні дарослыя, ні дзеці не маглі ўтрымаць слёз. Сапраўды, боль трагедыі дагэтуль жыве ў сэрцах беларусаў. Падзяляем яго і мы, супляменнікі ў Рыме. За межамі роднай краіны захоўваем любоў да Бацькаўшчыны, стараемся перадаць яе нашым дзецям.

Цяпер Міжнародны культурны цэнтр “Содружество” распачаў падрыхтоўку да акцыі “Бесмертны полк”, якая пройдзе сёлета ў Рыме ўжо ў трэці раз. Запланаваны вялікі святочны канцэрт, прысвечаны Дню Перамогі. Падтрымліваюць нашу ініцыятыву Амбасады Расіі, Беларусі, Казахстана, Арменіі, Узбекістана, а таксама — упершыню — Малдовы і Украіны.

Ніна Пашчанка, г. Рым, Італія

Чужога болю не бывае

Кацярына Аляксандрава

Літаратурную пастаноўку да 75-годдзя Хатынскай трагедыі прадставілі беларусы Арменіі

Дзень памяці пра ахвяры Хатыні пачаўся ў Ерэване з жалобнай літургіі ў праваслаўным Пахроўскім храме. Пасля ў Цэнтры культуры нацыянальных меншасцяў Арменіі была прадстаўлена літаратурная кампазіцыя, прысвечаная трагічным падзеям. Яе ладзіла Ерэванская беларуская суполка “Беларусь” пры падтрымцы Амбасады Беларусі ў Арменіі. Сярод гасцей былі ветэраны Вялікай Айчыннай, тыя, хто перажыў блакаду Ленінграда, былыя вязні канцлагаў, прадстаўнікі розных этнааб’яднанняў Арменіі, жыхары горада. Прысутныя хвілінай маўчання ўшанавалі памяць загінулых.

Літаратурна-тэатралізаваную пастаноўку прадставіў глядачам творчы калектыў беларускай суполкі “Родныя карані”. Спектакль зрабілі паводле вершаў Андрэя Дзямянцьева, Валерыя Барыгіна, Ірыны Карацеевай ды інш. І словы, прасякнутыя болем, гучалі на фоне знакамітага твора В.-А. Моцарта “Рэквіем”. Рэжысёрам пастаноўкі выступіла мастацкі кіраўнік гурту Жанна Нікітчук. Артысты, сярод якіх былі й дзеці, прапусцілі праз свае сэрцы пранікнёныя радкі вершаў, эмацыйна раскрывалі трагічныя падзеі, што адбыліся 22 сакавіка 1943 года ў Хатыні.

У вітальным слове Амбасадар Беларусі ў Арменіі Ігар Назарук адзначаў, што Хатынская трагедыя — гэта напамін усім людзям на Зямлі, як важна шанаваць мір. І што такія трагедыі не павінны больш нідзе і ніколі паўтарыцца.

ЖЫВЫЯ ТРАДЫЦЫ

Як нявесту Вольгу выкуплялі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дзеля таго часам спецыяльна выведваюць: у які час, па якой дарозе паедзе картэж. Каб яго спыніць, на дарогу выносяць доўгія лаўкі ці слупы. Там жа, пасярод вуліцы, ставяць стол з бутэлькай гарэлкі. Далей пачынаўся гандаль: “Хто такі да нас едзе? Мы нікога тут не чакаем... Забірайце вы нашу гарэлку ды едзьце сабе назад, па-добраму пакуль!” Світа жаніха, натуральна, спрабавала ўсімі праўдамі-няпраўдамі ліквідаваць бар’ер, прарвацца, угаворвалі іх прапусціць. У выніку дамаўляюцца на нейкі выкуп: часцей за ўсё гэта тая ж гарэлка “на ўсе чатыры нагі стала, каб не быў кульгавы”, а то і ў большых аб’ёмах, а таксама ўсякія пачастункі-прысмакі. Дарэчы, калі вёска вялікая, то поезду Маладога даводзіцца пераадоляваць і некалькі суседскіх кардонаў.

Потым, ужо на парозе хаты бацькоў нявесты, шлях жаніху перагароджвае кампанія са сваякоў Маладой — мужчынскага полу. І ля накрытага ручніком стала, зноў жа з гарэлкай, пачынаўся падобны дыялог пра купца і тавар. “Што за прыгожы хлопце да нас завітаў?” — “Ды вось гэты багаты купец хоча набыць добры тавар”. — “О, калі ласка! Толькі ж добры тавар дорага каштуе... Ну й гэтак далей. Карацей, сваякі Маладой стараюцца па поўнай: бяруць з жаніха выкуп ці ледзь не за кожны ягоны крок насустрач каханай. Калі ж ёсць ужо згода з хлопцамі, то Малады з яго сябрамі трапляюць пад чары баярак — сябровак нявесты. Удзварным праёме яны выстаўляюць брамы: два ствалы бярозы, перавязаныя чырвонымі ды белымі ніткамі. Чырвоныя сімвалізуюць яркае і насычанае жыццё, белыя — дабрабыт. Яшчэ дзяўчаты спрабуюць збіць жаніха з панталыку, прапануючы яму замест нявесты адну з сябровок. Расхваляваюць і сябе на ўсе лады... Жаніх, натуральна, адмаўляецца, і тады яго “круцяць” на розныя прысмакі — у якасці водкупу.

Жаніха з яго сябрамі абвязалі ручніком

Калі й гэты “бар’ер” пройдзены, у справу ўмешваюцца прадстаўнікі старэйшага пакалення. Жаніха ды яго бліжэйшых сяброў яны абвязваюць ручніком, пачынаюць распытваць: “Вось забярэш ты нашу дзяўчыну... А ці зможаш ты яе забяспечваць, клапаціцца пра яе?” Толькі пасля станоўчага адказу да Маладога выводзяць яго нарочную. Прычым выводзяць бацька і маці.

Далей на вяселлі ў Іркуцку быў яшчэ цэлы россып усялякіх прыгожых абрадаў, а таксама танцы, песні, пачастункі... Напрыклад, прыгожы й вельмі сімвалічны абрад звязаны з пераабуваннем нявесты. Жаніх прыносіць абранніцы чаравічкі, набытыя на свае грошы. Сам дзямье стары абуток, абувае ёй новы. Тым ён паказвае, што бярэ цяпер на сябе адказнасць за дабрабыт дзяўчыны. А бліжэй да канца цырымоніі будучая сваякоў расплятае нявесце валасы і дзймае з яе галавы вянок, павязвае

хустку. І адкрытыя валасы, і вянок — сімвалы незамужняга, вольнага жыцця Маладой. Так яе ўпрыгожылі перад пачаткам вяселля маці альбо

старэйшая сястра, цяпер жа валасы трэба схаваць пад хустку: такая ў замужніх беларускіх жанчын раней была традыцыя. І яна зберагаецца ў вясельным абрадзе. Многія абрады на беларускім вяселлі праходзяць пад песні — так было і ў Іркуцку: хараша спявалі “Крывічы”. І практычна ўсе песні трохі тужлівыя — бо нявеста ж развітваецца з роднымі, з незамужнім сваім жыццём, з сяброўкамі, “едзе ў чужую старану”. Дарэчы, у народнай традыцыі наконт гэтага было строга: на працягу года маладой, што пабралася шлюбам, забаронена было не толькі прыязджаць у родную хату, але й бачыцца з бацькамі! Наведваць жа яе, ды й то нячаста, могуць хіба толькі старэйшая сястра ці брат.

Ну а рэшткі грошай з, скажам так, выкупнага фонду маладыя (ужо разам) аддавалі напрыканцы вяселля за дугу. Яна ўпрыгожана стужкамі, бантамі ды сімвалізавала пачатак, росквіт і заканчэнне жыцця. Святочную дугу потым ставілі замест старой на павозку, у якой прыехаў Малады. Потым дуга заставалася ў хаце, і яе захоўвалі — як аб’ект сямейнага жыцця.

Андрэй Сямакін, г. Іркуцк

Ад рэдакцыі

Гэты артыкул, змешчаны ў адной з іркуцкіх газет, даслаў нам з прапановай перадруку з дапрацоўкай Алег Рудакоў. Што мы й робім, бо, як сцвярджае наш даўні сябар, “гэта першае сапраўднае беларускае Вяселле ў Іркуцку!”. Спасылку на тэкст у нэце — там шмат здымкаў — таксама падаем: <http://baikal-info.ru/gorilka-cukerki-i-perniki> На пытанні рэдакцыі Алег адказаў: “Сцэнар вяселля — мой, але склаў яго я згодна з беларускай традыцыяй. З “Крывічаў” паўдзельнічала ў абрадзе чацвёрка: Воля Галанавы, Таня Чарапанавы, Алеся Стасевіч ды я. Малады — Станіслаў Ягельскі, прычым ён з гонарам запэўнівае ўсіх, што прозвішча ў яго — ад знакамітага князя-караля Ягайлы, які, на яго думку, безумоўна беларус. Карані ягоных бабулі-дзядуля з боку бацькі — з-пад Віцебска, і ён спрабуе ўдакладніць канкрэтыку. Станіслаў і ягоная жонка Вольга перыядычна прыходзяць на мерапрыемствы ў наш клуб “Крывічы”, але пакуль не з’яўляюцца актывістамі. Па прафесіі Станіслаў праграміст”.

Застаецца павіншаваць беларусаў Іркуцка з добрым — вясельным — пачынам, а пары маладой — жадаем жыць у ладзе ды згодзе доўгія гады. І ў Беларусь, на гістарычную Бацькаўшчыну роду Ягельскіх, наведвацца.

СПАДЧЫНА

Яе кітайская прастора

Алесь Карлюкевіч

Паэтэса Анэля Тулупава была таксама вельмі таленавітай перакладчыцай кітайскай паэзіі

У лютым былі 80-я ўгодкі беларускай паэтэсы Нэлі Тулупавай (1938—2001). Падпісвалася яна яшчэ такім чынам: Анэля Тулупава. Цяпер у друку з’яўляюцца артыкулы пра яе творчасць. Магчыма, калегі па пяры, тыя, хто поруч з ёй рабіў першыя крокі ў літаратуры, а таксама працаваў у выдавецтве “Мастацкая літаратура”, у рэдакцыі часопіса “Вожык”, напішучы свае ўспаміны. Можна, выйдзе з часам кніга яе выбранай паэзіі. Мяркую, творчы набытак таленавітай жанчыны варты таго, каб пра яе памятаць.

Нэлі Тулупава цяпер вядомая нам як аўтар кніг паэзіі “Станцыя надзей”, “Дабрадзеля”, “Босая цішыня”,

“Гарывада”, “Скажыце ўсім”, “Сонца ў хату”, зборнікаў вершаў для дзяцей, аўтар аповесці “Пра што думае кіт”. Яна ж і паэтка: на яе вершы напісаны дзясяткі песень. Нэлі працавала ў літаратуры надзвычай натхнёна, шчыра. Імкнулася весці адкрыты дыялог з чытачом, старалася разгледзець найбольш важкія, знакавыя з’явы жыцця.

Да таго ж паэтка не толькі сама тварыла — яна займалася мастацкім перакладам, прычым актыўна. У 80-я гады не было ў Беларусі такой увагі да кітайскай паэзіі, як маем сёння. Усплёск 50-60-х патрохі мінуў. Але яна, Нэлі Тулупава, здолела знайсці сваю кітайскую мастацкую прастору. І паяднала вакол сябе іншых паэтэс у адным важкім беларуска-кітайскім клопаце. Цяпер не ўсім вядома, што для выдавецтва “Мастацкая літаратура” паэтэса ўклала кнігу выбранай паэзіі легендарнай кітайскай мастачкі

слова Лі Цінчжаа. Нэлі Тулупавай дапамагалі пераўвасобіць вершы кітаянка на беларускую мову іншыя таленавітыя беларускія творцы — Валянціна Коўтун, Яўгенія Янішчыц, Ніна Загорская, Вольга Іпатава... Варта заўважыць: асобы ў беларускай літаратуры далёка не шараговыя. Кожная з паэтэс, можна сцвярджаць смела, здзейснілася, адбылася.

Але так склаліся абставіны таго часу, што рукапіс кнігі “Мост цераз Млечны шлях” так і застаўся рукапісам. Праўда, у асабістую кнігу ініцыятаркі праекта “Я чакаю цябе” увайшлі асобным раздзелам пераклады самой Нэлі Тулупавай. Зборнік выйшаў у 1993-м. Але ж асобная кніга Лі Цінчжаа тады не ўбачыла свет у беларускамоўным перастварэнні. Аднак жа ў 2016-м кнігу Лі Цінчжаа, дзе ўжо былі змешчаны пераклады, здзейсненыя яшчэ і Н. Загорскай, і В. Коўтун, і В. Іпатавай,

Анэля Тулупава

і Я. Янішчыц, выйшла ў Выдавецкім доме “Звязда” — у серыі “Светлыя знакі: паэты Кітая”. Рукапіс зборніка, дакладней, машынапіс, прынесла ў выдавецтва ўнучка паэтэсы Нэлі Тулупавай: Валерыя Радунь. На шчасце, кніга беражліва захоўвалася ў хатнім архіве. Нэлі Тулупава памерла ў 2001 годзе. Такая вось атрымалася гісторыя

ВЕСТКІ

Дзень паэзіі ў Чарнігаве

Суполка “Сябры” зладзіла “Паэтычныя вячоркі” ў Чарнігаўскай абласной бібліятэцы для юнацтва

Вясна — гэта, вядома ж, і аднаўленне свету, і натхненне, і паэзія. Цяпер штогод паводле рашэння сесіі ЮНЕСКА (1999 г.) 21 сакавіка праводзіцца Сусветны дзень паэзіі. А ў нас, у абласной бібліятэцы для юнацтва, ладзіліся “Паэтычныя вячоркі” з удзелам Святланы Новік, пісьменніцы з беларускімі родавымі каранямі. Актывісты гарадской грамадскай арганізацыі “Беларускае нацыянальна-культурнае таварыства “Сябры” святкавалі Дзень паэзіі з навучэнцамі прафтэхвучылішча. Бібліятэкар Вольга Кастэнка правяла экскурсію для гасцей, расказала, чаму ў друкаванай кнігі ёсць будучыня, хоць і электронныя ўжо наступаюць. Яна ж раздала фармуляры, запрасіла навучэнцаў папоўніць шэрагі чытачоў.

Старшыня суполкі Галіна Варажбіт расказала, што за экспанаты прадстаўлены на выставе беларускага выяўленчага мастацтва, пра 15-я ўгодкі суполкі “Сябры”, яе справы. Далей слова мела Святлана Новік, аўтар сямі раманаў, многіх філасофска-псіхалагічных і лірычных вершаў. Трохі расказала, як няпроста бывае працаваць на ніве прыгожага пісьменства. З цікавасцю слухалі хлопцы і дзяўчаты яе апавед пра тое, чаму ў беларускім цяпер дзве радзімы: Беларусь і Украіна. Калі ж пачулі, што раман “Праклён белага лебедзя” прынёс ёй ды Украіне перамогу ў Сусветным літаратурным конкурсе (Германія), то ўзнагародзілі пісьменніцу агладысментамі. Дарэчы, апавядаецца ў рамана пра лёс чарнігаўскага палкоўніка, графа Васіля Дуніна-Баркоўскага: ён быў наказным гетманам Левабярэжнай Украіны ў 1687 годзе.

Актывісты суполкі чыталі вершы беларускіх і ўкраінскіх паэтаў. Прайшлі віктарыны на веданне гістарычных падзей Беларусі. “Паэтычныя вячоркі” ў Чарнігаве атрымаліся — з беларускім каларытам.

вяртання да чытача перакладчыцкага плёну, кітайскай увагі беларускай паэтэсы.

Калі кнігу рыхтавалі да друку ў “Звяздзе”, да старых перакладаў дадалі новыя. Іх зрабілі Юлія Алейчанка — вершы “Апяванне белай хрызантэмы” і “Вясна прыходзіць са спазненнем...”. Папрацавала і Валерыя Радунь — “Ручай амывае пясок”, “Кветка магноліі”, “Брыдкае служка”. Ранейшыя пераклады былі зроблены з рускай мовы: беларускія паэтэсы звярталіся да кнігі Лі Цінчжаа ў перакладзе рускага перакладчыка М. Басманова. А вось і Юлія Алейчанка, і Валерыя Радунь карысталіся падрэдакцыямі, якія падрэдавала вядомая беларуская кітаістка Дар’я Нечыпарук. Дзякуючы такім творчым намаганням мост, па якім ідзе ў славянскі свет легендарная кітайская паэтэса Лі Цінчжаа, стаў яшчэ шырайшым.